

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยค้นคว้าและแสวงหาข้อมูลจากหลายๆ ด้าน รวมทั้งเอกสารการใช้แบบสอบถาม การเข้าไปศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ การสังเกตการณ์ด้วยตนเอง เพื่อศึกษาทำความเข้าใจชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมกับการจัดการความขัดแย้งจากมลภาวะที่โรงงานอุตสาหกรรมปล่อยออกมา โดยขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลหลักในชุมชน ผู้บริหารโรงงาน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่และที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่เกษตร เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่นาเรือ รวมถึงการใช้แนวคิดความขัดแย้ง แนวคิดอำนาจชุมชน แนวคิดอำนาจกฎหมาย แนวคิดการจัดการมลภาวะ และผลกระทบด้านมลภาวะ เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุปัญหาความขัดแย้งจากมลภาวะระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมจัดการกับความขัดแย้งโดยมีการใช้กลไกและวิธีการในการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวอย่างไร ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางวิธีการศึกษาไว้ดังนี้

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

3.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จาก

1. แบบสอบถามครัวเรือนมีจำนวนทั้งหมด 151 ครัวเรือน
2. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่ได้มาจากการเข้าไปสัมผัสความเป็นอยู่ของชุมชน พฤติกรรมวิถีการดำเนินชีวิต
3. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและไม่มีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์ครัวเรือนเป้าหมายที่ได้รับผลกระทบผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตพื้นที่ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องและที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่

เกษตร เพื่อค้นคว้าหาสาเหตุของความขัดแย้งด้านมลภาวะของโรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจน
แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

3.1.2 ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เอกสาร สิ่งพิมพ์ บทความ
รายงานการประชุมฯ รายงานผลการตรวจสอบมลภาวะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและรวมถึงเอกสารข้อมูล
ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในพื้นที่

3.2 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ
(Qualitative research) มีวิธีการศึกษาและใช้เครื่องมือดังนี้

3.2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามครัวเรือนเพื่อสำรวจความคิดเห็น ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน
ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลได้แก่

- เพศ
- สถานภาพ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว
- อาชีพ
- รายได้
- พื้นที่ถือครองทางการเกษตร
- ลักษณะการถือครอง
- ชนิดพืชที่ปลูก
- ข้อมูลเกี่ยวกับความถี่การรับทราบข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย 11 ข้อคำถาม มี 4 ตัวเลือกซึ่งเป็นการจัดการ
รับมากนักน้อยแตกต่างกันไป

- ข้อมูลเกี่ยวกับความถี่การรับทราบข่าวสารการจัดตั้งโรงงาน
อุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนว่ามาจากแหล่งใดบ้าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความขัดแย้งด้านมลภาวะอุตสาหกรรม ประกอบด้วย ไปด้วย 3 ประเด็นคือ สาเหตุผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 13 ข้อ สาเหตุผลกระทบจากผลได้ผลเสียของชุมชนจำนวน 7 ข้อ และสาเหตุผลกระทบจากการดำเนินงานของภาครัฐจำนวน 9 ข้อ มีค่าระดับความขัดแย้งให้เลือก จำนวน 5 ตัวเลือก ประกอบด้วย มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีการให้ค่าคะแนนดังนี้

ระดับมากที่สุด ให้คะแนน 5

ระดับมาก ให้คะแนน 4

ระดับปานกลาง ให้คะแนน 3

ระดับน้อย ให้คะแนน 2

ระดับน้อยที่สุด ให้คะแนน 1

ค่าเฉลี่ยที่ใช้อธิบายระดับความขัดแย้งมีเกณฑ์การอธิบายดังนี้

1.0 - 2.49 เท่ากับ น้อย

2.5 - 3.49 เท่ากับ ปานกลาง

3.5 - 5.0 เท่ากับ มาก

3.2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบมีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนาแบบไม่เคร่งครัดเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเฉพาะเรื่องที่ต้องการทราบ แล้วนำมาวิเคราะห์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์

2. การสนทนาใช้การสนทนากับกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มบุคคลทั่วไปหลาย ๆ คนในเรื่องเดียวกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง จับประเด็นมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึก

3. การสังเกต ผู้ศึกษาจะเข้าร่วมการสังเกตการณ์และบันทึกข้อมูลต่าง ๆ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลแม่นาเรือ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะอุตสาหกรรมทั้งหมด 3 หมู่บ้าน จำนวน 384 ครัวเรือน โดยแบ่งออกเป็นบ้านร่องคำหลวง หมู่ที่ 3 จำนวน 149 ครัวเรือน บ้านร่องคำดง จำนวน 120 ครัวเรือน และบ้านร่องคำศรีชุม จำนวน 115 ครัวเรือน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่าง

ครัวเรือนเพื่อการศึกษาในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 151 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 40 ของครัวเรือนทั้งหมด (การประเมินผลโครงการในงานพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2540) โดยครัวเรือนที่ได้รับเลือกส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่อยู่บริเวณที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจึงต้องใช้เป็นกรณีศึกษาครั้งนี้

2. ผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่
 3. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่และมีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล
- โดยการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลถูกต้องและเป็นจริงมากที่สุดสามารถแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เหมาะสมและข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
2. จากแบบสอบถามครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชน จำนวน 151 ครัวเรือน
3. การเข้าไปสัมผัสชีวิตการสนทนาพูดคุย สังเกตสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาสาเหตุความขัดแย้งจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งในพื้นที่ กลไก วิธีการ การจัดการความขัดแย้งจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรม
4. การสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่างต่อปัญหาความขัดแย้งจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรม ที่ตั้งในพื้นที่กลไกวิธีการจัดการความขัดแย้งจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรม โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นในการจัดการมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรม

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บจะนำมาตรวจสอบเพื่อความถูกต้องเพื่อสรุปว่าข้อมูลที่ได้นั้นมีความครบถ้วนเพียงใด โดยดำเนินการดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้อง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย

2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลกระทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง กล่าวคือ เมื่อเก็บข้อมูลมาแล้ว ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า หมายความว่า ตรวจสอบทั้งด้านบุคคล เวลา สถานที่ ถ้าเปลี่ยนแปลงไปแล้วข้อมูลยังเหมือนเดิม ถือได้ว่าข้อมูลนั้นถูกต้อง หรือตรวจสอบจากผู้รู้เพิ่มเติม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละครั้งแล้วนำมาเรียบเรียง เชื่อมโยงความสัมพันธ์ วิเคราะห์สรุปผลรวบยอดและเขียนรายงาน

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. วิเคราะห์ถึงสาเหตุความขัดแย้งจากมลภาวะโรงงานอุตสาหกรรมระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรม ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร มีผลกระทบมากน้อยแค่ไหน อย่างไร
2. วิเคราะห์กลไกและวิธีการที่ชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และรัฐ นำมาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง